

Oslo kommune
Elev- og lærlingombudet

Årsmelding

Årsrapport 2008

Innhold

1	Innledning	2
2	Om ombudets virksomhet	3
2.1	Ombudets mandat, bemanning og administrasjon	3
2.2	Økonomi	4
2.3	Virksomhetsområde 1: Informasjonsarbeid	4
2.3.1	Skolebesøk	4
2.3.2	Læringsamlinger	4
2.3.3	Informasjonsstrategi	4
2.3.4	Diverse informasjonstiltak	5
2.3.5	Nettressurser	5
2.3.6	Bidra til oppmerksomhet gjennom media	6
2.4	Virksomhetsområde 2: Hjelp til selvhjelp (rettighetssaker)	6
2.5	Virksomhetsområde 3: Brobygging for medvirkning	8
2.6	Virksomhetsområde 4: Oversikt over rettighetssituasjonen	10
2.7	Virksomhetsområde 5: Opplæring av elevtillitsvalgte	10
3	Noen funn og erfaringer med rettighetssituasjonen for elever, lærlinger og lære-	
	kandidater	11
3.1	Kunnskapsgrunnlag	11
3.2	Medvirkning	11
3.3	Vurdering	12
3.4	Læringsmiljø	13
3.5	Lønnsforhold for lærlinger	15
3.6	Mangelfull kunnskap om elevdemokrati	15
4	Videre evaluering av ombudsordningen	16
A	Plandokumenter	18
A.1	Handlingsplan	19
A.2	Informasjonsstrategi	22
B	Medieklipp	24

Kapittel 1

Innledning

Elev- og lærlingombudet avgir med dette sin årsrapport til bystyret.

Ordningen med elev- og lærlingombud i Oslo ble opprettet høsten 2005, som en prøveordning frem til høsten 2008. Prøveperioden er nå utvidet til og med sommerhalvåret 2010.

I henhold til mandatet skal elev- og lærlingombudet hvert år avgi en rapport til bystyret. Denne rapporten inneholder to hoveddeler: Kapittel 2 på neste side redegjør for ombudets virksomhet i perioden, og kapittel 3 på side 11 gir en oppsummering av ombudets funn og saker knyttet til rettighetssituasjonen for elever, lærlinger og lære kandidater i videregående opplæring i Oslo. I tillegg til disse to hoveddelene presenterer rapporten i kapittel 4 på side 16 ombudets opplegg for evaluering av ombudsordningen.

Undertegnede overtok jobben som elev- og lærlingombud i Oslo den 1. august 2008. Min forgjenger Christer Gulbrandsen avga årsrapport for perioden frem til februar 2008. Denne rapporten vil redegjøre for ombudets aktivitet i perioden 1. mars – 31. desember 2008, for å gjøre årsrapporteringen fra nå av i tråd med kalenderåret. Rapporten er i sin helhet ført i pennen av undertegnede, og alle eventuelle feil står for min regning. Informasjonen om perioden frem til 1. august er basert på ombudets arkiv, den foreliggende årsrapporten for 2008 og samtaler med Christer Gulbrandsen.

Oslo, 1. februar 2009,

Sigve Indregard
elev- og lærlingombud

Kapittel 2

Om ombudets virksomhet

2.1 Ombudets mandat, bemanning og administrasjon

Ombudets mandat ble gitt av bystyret i sak 203/05 (25. mai 2005):

- Ombudet er bystyrets ombud for elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring.
- Ombudet skal utføre sitt arbeid på fritt og selvstendig grunnlag, uavhengig av administrativ og politisk ledelse i kommunen og organiseres som egen enhet.
- Ombudet skal legge frem årlig rapport fra sin virksomhet, og utarbeide en handlingsplan med mål og tiltak for fireårs-perioden.
- Ombudet skal være en brobygger mellom alle parter i videregående opplæring i arbeidet med å dyktiggjøre elever, lærlinger og lærekandidater til aktiv medvirkning i læringsarbeidet.
- Ombudet skal normalt ikke engasjere seg i enkeltsaker, men kan gi nødvendig bistand til elever slik at de får avklart ulike problemstillinger med rette instans.

I merknadene til saken fremgikk det at et flertall av bystyrepartiene også ønsket at ombudet skulle være ombud for elever i de private videregående skolene.¹

Ombudet har utarbeidet en handlingsplan, som ligger vedlagt rapporten. Årsrapporten tar utgangspunkt i handlingsplanens operasjonalisering av mandatet.

Elev- og lærlingombudet er organisert som egen enhet, men er administrativt og personalmessig tilknyttet Bystyrets sekretariat. Ombudet ansettes av Forretningsutvalget.

I 2008 har ombudsordningen vært administrert av Christer Gulbrandsen frem til 1. mai. Deretter ble spørsmål til ombudets e-post og telefon håndtert av elev- og lærlingombudet i Akershus, Beate Børja. Fra 1. august har undertegnede tiltrådt stillingen. Ombudet disponerer én 100 %-stilling.

¹Dette har ombudet, etter konsultasjon med Utdanningsetaten, tolket som de private skolene som mottar støtte etter privatskoleloven. Ombudet har aktivt kun oppsøkt de private skolene som har paralleller i offentlige skoler, men er også ombud for elever i de private skolene som ikke har paralleller i offentlige skoler og som mottar driftstilskudd etter privatskolelovens kapittel 6A.

Ombudet har kontorlokaler i tredje etasje av rådhusets vestre tårn. Det utredes for øyeblikket samlokalisering med helse- og sosialombudet, pasientombudet og eldrombudet i Lille Grensen 7.

2.2 Økonomi

Budsjettet for 2008 var på kr. 607 000. Regnskapet for 2008 viser et forbruk på 523 000. Ombudets budsjetttramme inkluderer lønnskostnader.

2.3 Virksomhetsområde 1: Informasjonsarbeid

2.3.1 Skolebesøk

Ombudet besøkte i løpet av skoleåret 2007/2008 samtlige skoler. Allerede i april 2008 ba ombudet skolene om å legge inn et skolebesøk for ombudet i sine planer for høsten 2008, og ombudet fulgte dette opp med brev til skolene 6. august med purring i slutten av august. Ombudet har gjennom dette oppnådd skolebesøk på tretten offentlige og to private skoler. To avtalte skolebesøk måtte avlyses.

Ombudet har lagt betydelig vekt på å utforme et opplegg på skolene som oppleves nyttig og interessant for elever, lærere, skoleledelse og elevrådet. I løpet av et vanlig skolebesøk holder ombudet foredrag om muligheter og rettigheter i skolen for alle elevene, et dybdeforedrag med bakgrunnsinformasjon om skolen for elevrådet, en presentasjon og dialog med lærerne, samt innledende og avsluttende møter med elevrådsledelse og skoleledelse sammen. Skolebesøk er derfor svært ressurskrevende (rundt 1,5 dagsverk per besøk). Ombudet har valgt å prioritere disse besøkene så høyt fordi de bidrar til å øke synligheten til ombudet og ombudets virksomhet (beredskap), øker elevenes kunnskap om regler og rettigheter (kunnskap) og gir ombudet bedre innsikt i hva som foregår i skolene (kjennskap).

De tilbakemeldinger ombudet har fått på opplegget er at det gir nyttig informasjon og starter interessante diskusjoner i klasserommet. Ombudet vil ytterligere en gang forsøke å sende invitasjon til skolene som ikke har hatt skolebesøk dette skoleåret.

Noen av tilbakemeldingene ombudet har fått på invitasjonen til skolebesøk, er at den skjerpede kontrollen med timetall gjør det vanskelig å sette av tid til ombudets besøk.

2.3.2 Lærlingesamlinger

Ombudet har deltatt på utdanningsetatens lærlingsamlinger i februar, august og november. Tilbakemeldingene på ombudets opplegg er positive fra lærlinger og bedrifter.

Informasjonsbrosjyrer om ombudet er sendt ut til alle nye lærlinger dette skoleåret gjennom et samarbeid med Utdanningsetaten.

2.3.3 Informasjonsstrategi

Ombudet benytter informasjonsstrategien vedlagt i avsnitt A.2 på side 22. Følgende av tiltakene er iverksatt:

1. Informasjon om ombudet

- 1.1 Informasjon i visittkortformat er distribuert på skolebesøk.
- 1.2 Skolebesøk er nevnt i 2.3.1.
- 1.3 Lærlingesamlinger er nevnt i 2.3.2.
- 1.4 Plakater med kontaktinformasjon har blitt distribuert på enkelte skoler i høst, og mange skoler i løpet av forrige skoleår.

2. Informasjon om rettigheter og plikter

- 2.1 Informasjonsbrosjyrer er distribuert til alle nye lærlinger og alle elever der ombudet har vært på skolebesøk.
- 2.2 Ombudets hjemmeside har blitt kontinuerlig oppdatert og forbedret, blant annet ved tjenesten “dagens rettighet”.

3. Kjennskap til ombudet blant andre aktører i og rundt videregående opplæring

- 3.1 Lærere har blitt informert på de skolebesøkene der skolen har satt av tid til dette (ca. 60 %).
- 3.3 Ombudet har hatt møter med skoleledelsen på de aller fleste skolebesøk
- 3.4 Informasjonsfolder er utarbeidet og skal distribueres
- 3.5 Ombudet har gjennomført møter med mange aktører. Se andre relevante deler av rapporten.

4. Media: Ombudet har i liten grad brukt media i perioden.

2.3.4 Diverse informasjonstiltak

Ombudet utarbeidet i 2007 tre ulike foldere rettet mot hhv. elever, lærlinger og pedagogisk personale. Disse folderne er distribuert gjennom ulike kanaler også i 2008.

Ombudet har gjennom hele perioden prioritert å holde bibliotek og lenkesamling oppdatert med relevante lover, rundskriv, utredninger, meldinger og forskning knyttet til feltet.

Ombudet har samarbeidet med andre ombud, Elevorganisasjonen, Utdanningsetaten, Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Utdanningsdirektoratet fra sak-til-sak gjennom perioden for å kvalitetssikre informasjon der det har vært nødvendig.

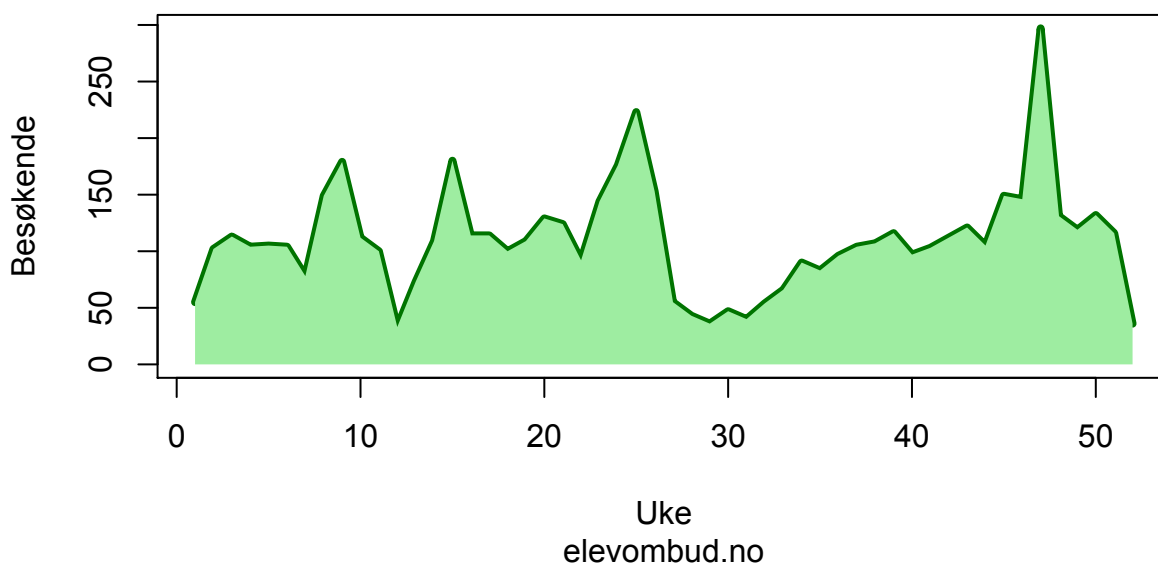
Ombudets logo og visuelle profil benyttes i all kommunikasjon.

2.3.5 Nettressurser

Ombudet har gjennom 2008 trappet opp satsingen på internett som kommunikasjonsmiddel. Ombudet er nå tilstede på bred front på internett gjennom nettsidene, e-post, blogg, chat, Facebook, Twitter og SlideShare. Som figur 2.1 på neste side viser, er nettsidene jevnt over brukbart besøkt. I perioden 1. mars – 31. desember var det 3,816 absolutt unike brukere. Over 44 % av de besøkende ser på mer enn én side når de er inne. Direkte innsyn i søkeord og navigering på nettsidene tyder på at veldig mange av besøkernes opplever siden som relevant.

Innholdsmessig har ombudet satset på nettsidene gjennom nyheter, blogginnlegg og “dagens rettighet”, en tjeneste som sørger for kontinuerlig oppdatert informasjon om rettighetene til elever og lærlinger.

Unike besøkende per uke 2008

Figur 2.1: Besøksstatistikk for elevombud.no

2.3.6 Bidra til oppmerksomhet gjennom media

Som tillegg B på side 24 viser, har medieoppmerksomheten rundt ombudet i perioden stort sett dreid seg om ombudets spalte i "Oslo Nå".

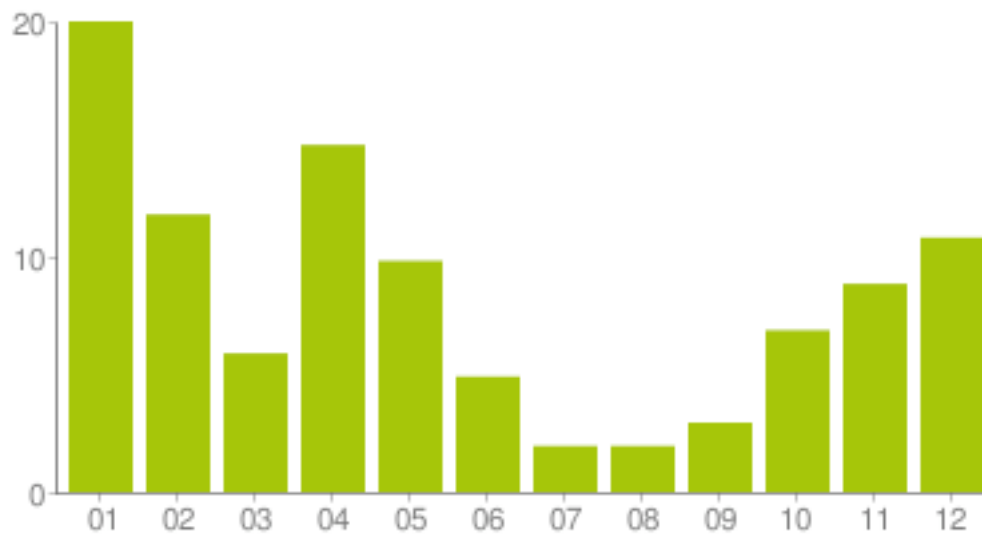
2.4 Virksomhetsområde 2: Hjelp til selvhjelp (rettighetssaker)

Ombudet har i perioden utvidet tilgjengeligheten. Ombudet er nå tilgjengelig på e-post, telefon, webskjema og live chat. De aller fleste som henvender seg får respons i løpet av samme dag eller neste dag. Noen saker har tatt lengre tid å finne ut av.

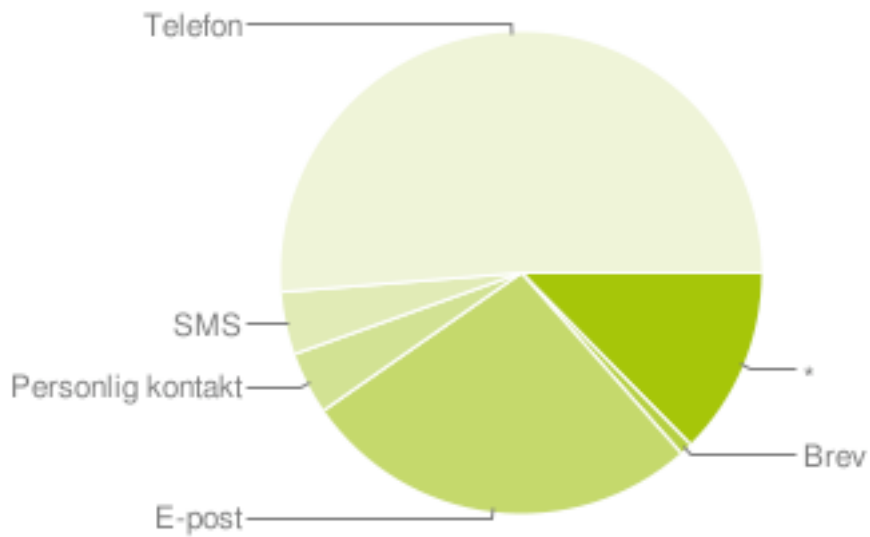
Ombudet har brukt ressurser på å videreutvikle systemet for håndtering av rettighetssaker, både i forhold til å være i stand å yte service, i forhold til forvaltnings- og personvernlovgivning og i forhold til arkivlovgivningen. Disse systemene er nå på plass, og vil forhåpentligvis bidra til en enda raskere og ryddigere prosess knyttet til rettighetssakene.

Samlet sett mottok ombudet 102 henvendelser i 2008. Figur 2.2 til 2.4 på side 7–9 viser henvendelser per måned, etter kilde og etter rapportørkategori i 2008. Det fremgår av disse at den vanligste henvendelsen er en elev som ringer ombudet. Samtidig har ombudet observert at flere og flere benytter ombudets nettbaserte tjenester. Tabell 2.1 på side 9 viser hvilke tema henvendelsene har hatt. Vurdering (19) og kvaliteten på opplæringen (12) er de mest etterspurte kategoriene.

Ombudet er forsiktig med å kontakte skole eller andre instanser i enkeltsaker, og gjør dette kun etter ettertrykkelig ønske fra den som har kontaktet ombudet. Normalordningen

Figur 2.2: Henvendelser etter måned, 2008

Figur 2.3: Henvendelser etter kilde, 2008

er at ombudet bare bidrar til å løse problemet på lavest mulige nivå.

Elev- og lærlingombudet har gått i større detalj inn i ni saker i løpet av året. Dette dreier seg om saker med relativt stor dokumentmengde og som har spesielt prinsipiell interesse. Ombudets engasjement dreier seg da om møter med aktuelle parter, brevskrivning og grundig oppfølging. Ombudet har erfart at slikt arbeid er meget ressurskrevende, og vil i det videre arbeidet utarbeide retningslinjer og kriterier for involvering i enkeltsaker.

2.5 Virksomhetsområde 3: Brobygging for medvirkning

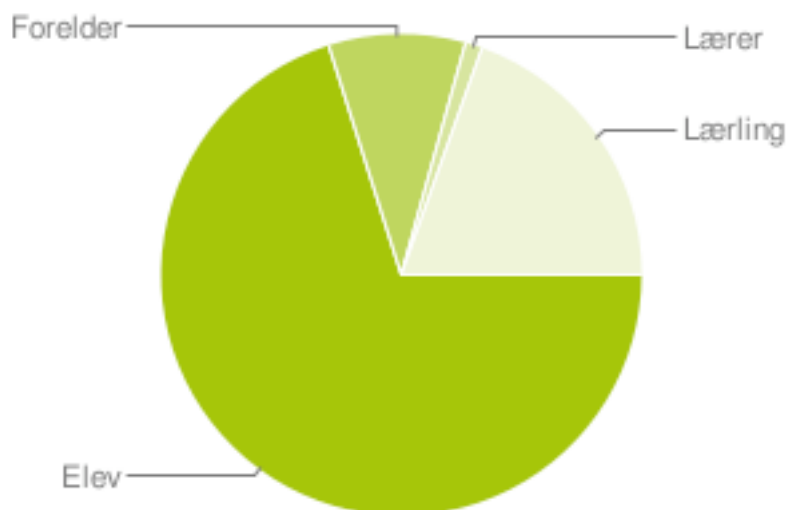
Ombudet har hatt møte med følgende organisasjoner og organer:

- Utdanningsetaten på etatssjef og avdelingsdirektørnivå
- Elevorganisasjonen i Oslo
- Utdanningsforbundet i Oslo
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus ved utdanningsdirektøren
- Sentralt ungdomsråd i Oslo
- Barne- og ungdomsrådet i Oslo ved prosjektleder for Ung Medbestemmelse
- Elevombudene i øvrige fylker
- NHO Oslo og Akershus
- HSH
- Dysleksiforbundets ungdomsgruppe i Oslo
- Utdanningsetaten i Oslo
- Kultur- og utdanningskomiteen
- Helse- og sosialombudet

Ombudet tar sikte på å møte ytterligere aktører, særlig innenfor fagopplæringen, i første halvår av 2009.

I tillegg har ombudet vært samarrangør av Elevrådsløftet (15.-23. september) i regi av Elevorganisasjonen og invitert foredragsholder på Elevrådskonferansen 5. november i regi av Utdanningsetaten og Elevorganisasjonen.

Ombudet vektlegger brobygging, samarbeid og kommunikasjon i kontakten med elever, lærlinger, lærere, skoleledere og instruktører.

Figur 2.4: Henvendelser etter rapportørkategori, 2008

1	Arbeidsrett	11
1.1	Ansettelsesforhold (administrativt)	1
1.2	Arbeidstid	2
1.3	Ferie	1
1.4	Lønn og feriepenger	4
1.5	Medbestemmelse	0
1.6	Oppsigelse el. permittering	0
2	Opplæringsrett	69
2.1	Arbeidsmiljø	4
2.2	Disiplinærforhold	7
2.3	Fravær og forsentkomming	5
2.4	Inntak	5
2.5	Kvaliteten på opplæringen	12
2.6	Læreplass	5
2.7	Medbestemmelse/elevdemokrati	2
2.8	Spesielle behov	6
2.9	Utstyr og egenbetaling	2
2.10	Veiledning, rådgivning og oppfølgingstjenesten	2
2.11	Vurdering	19
3	Øvrige områder	8
3.1	Erstatningsrett	1
3.2	Innpassing av fag	1
3.3	Lån og stipend	4
3.4	Personvern	0
3.5	Strafferettslige forhold	0

Tabell 2.1: Henvendelser etter tema, detaljnivå 2. Ombudet har mer detaljert statistikk tilgjengelig.

2.6 Virksomhetsområde 4: Oversikt over rettighetssituasjonen

Ombudet har prioritert å skaffe seg oversikt over rettighetssituasjonen på områdene vurdering og medbestemmelse. Ombudet fokuserer på disse temaene i møte med elever, elevråd og skoleledelse på skolebesøk. Områdene omtales spesielt i rapportene fra skolebesøk. Kapittel 3 på neste side vil gå gjennom ulike funn ombudet har gjort i forbindelse med disse og andre områder.

I henhold til virksomhetsplanen skal ombudet utarbeide en rapport om rettighetssituasjonen i forhold til de prioriterte områdene innen utløpet av prøveperioden. Ombudet utarbeidet i april rapporten *Rom for forbedring? Rapport om rettighetssituasjonen for elever og lærlinger i videregående opplæring i Oslo – skoleåret 2007-2008*. Rapporten går gjennom ulike datagrunnlag, herunder ombudets eget, for hver enkelt videregående skole i Oslo. I tillegg kommenterer rapporten en rekke generelle utfordringer. Ombudet vil i løpet av 2009 rapportere ytterligere i forhold til noen av problemstillingene i rapporten. Rapportens konklusjoner gjengis også i kapittel 3 på neste side.

Ombudet har også iverksatt en egen elevrådsundersøkelse for å forbedre grunnlaget for blant annet å bedre rapporteringen til bystyret. Resultater fra denne undersøkelsen vil foreligge medio juni 2009.

Ombudet har ikke hatt møter med byrådsavdelingen for barn og utdanning i 2008. Ombudet har hatt jevnlig kontakt med etatssjef i Utdanningsetaten.

2.7 Virksomhetsområde 5: Opplæring av elevtillitsvalgte

Ombudet har avholdt en lang rekke skoleringer og foredrag for elever og elevtillitsvalgte, i tillegg til bidrag på Elevorganisasjonens konferanse *Elevrådsløftet* og utdanningsetatens elevrådskonferanse. I tillegg har ombudet tilbudt seg å avholde slike skoleringer på alle skoler.

Ombudet har også avholdt skolering i kontraktsforhold, opplæringskontorer og opplæringsringer for Elevorganisasjonens sentrale lærlingutvalg. I tråd med virksomhetsplanen har ombudet vært tilstede og observert de fleste av Elevorganisasjonens elevforsamlinger i perioden. Ombudet har også bidratt til skolering og opplæring av tillitsvalgte ved å være ordstyrer på Elevtinget.

Samarbeidsorganet for elev- og lærlingombud har også utviklet en lettfattelig "kokebok" for elevrådsarbeid, som ombudet tar sikte på å distribuere høsten 2009. Boken er allerede distribuert i flere fylker, og har mottatt blitt godt mottatt. Ombudet i Oslo har bidratt til enkeltkapitler.

Det har ikke vært enkelt å nå ut særskilt til ikke-organiserte skoler og lærlinger, slik virksomhetsplanen legger til grunn. Ombudet vil se på muligheter for å styrke dette arbeidet i 2009.

For ombudet er det sentralt å etablere tydelige skillelinjer mellom Elevorganisasjonens og ombudets arbeid. Ombudet ser det som mest hensiktsmessig å sikre denne gjennom løpende kontakt med Elevorganisasjonen i Oslo om aktuelle problemstillinger. Ombudet støttet Elevorganisasjonens arbeid med opplæring av elevtillitsvalgte med kr 50 000 i 2008, noe som resulterte i konferansen "Elevrådsløftet". Ombudet vil arbeide tettere med Elevorganisasjonen for å planlegge liknende skoleringstiltak høsten 2009.

Kapittel 3

Noen funn og erfaringer med rettighetssituasjonen for elever, lærlinger og lære kandidater

3.1 Kunnskapsgrunnlag

Ombudets vurderinger av rettighetssituasjonen baserer seg på kildemateriale som dels er unikt for ombudet og dels er allment tilgjengelig. Det unike materialet dreier seg om henvendelser fra elever og lærlinger, samt systematiserte erfaringer fra skolebesøk. Det felles materialet finnes i den felles nasjonale Elevundersøkelsen, Lærlingundersøkelsen og Oslo kommunes egen brukerundersøkelse.¹

Det er ikke ombudets formål å gi et dekkende helhetsbilde av opplæringen. Henvendelsesdataene vil med nødvendighet være basert på anekdotisk evidens. Av den grunn er de fleste av funnene forsøkt forankret i tall fra undersøkelser og forskning forøvrig.

Ombudet viser også til rapporten *Rom for forbedring* (Elev- og lærlingombudet i Oslo, 2008) for ombudets gjennomgang av en større bredde innenfor rettighetssituasjonen, samt gjennomgang av enkeltvirksomheter.

3.2 Medvirkning

Ombudet får en lang rekke henvendelser, kommentarer og spørsmål som tyder på at elevene og lærlingene er ukjente med lovverkets krav om medvirkning. Spesielt gjelder dette, i ombudets materiale, saker som gjelder vurdering. I samtaler hevder flere elever at de aldri har blitt gitt mulighet til å medvirke i forhold til vurderingsform, -tidspunkt eller -formål. For elevene gir dette seg utslag i en uforutsigbar hverdag, fordi de opplever å bli pålagt arbeid, prøver og innleveringer på kort varsel.

Retten til medvirkning er forankret i læreplanene.

Skolen går etter ombudets mening glipp av virkningsfulle måter å forplikte elevene til læring ved å unndra seg plikten til å involvere dem i planleggingsarbeidet.² Videre har elever

¹Se hhv. Skaar et al. (2008), Wærness og Lindvig (2005) og Synovate MMI (2007) for analyser og data fra disse tre undersøkelsene.

²Denne plikten fremgår bl.a. i "Prinsipper for opplæringa". (Utdanningsdirektoratet, 2005)

nytte av og bruk for å lære seg medvirkning og planlegging av eget arbeid.

Både elevundersøkelsen og lærlingundersøkelsen bekrefter bildet av en for liten andel av elever og lærlinger deltar i planlegging av eget læringsarbeid og i vurderingen av dette. Funnene i Skaar et al. (2008, 30) er konsistente med ombudets funn:

Resultatene indikerer at elevene gis relativt liten medbestemmelse eller medinnflytelse i skolen. Nær halvparten av elevene svarer at de ikke i noen fag eller bare i svært få fag får være med å bestemme hva det skal legges vekt på når arbeidene deres vurderes, at de er med og setter egne læringsmål, at de får velge mellom ulike oppgavetyper eller at de får være med å velge arbeidsmåter. Når det gjelder deltakelse i å sette opp arbeidsplaner (eks. ukeplaner) svarer over 50 % at de ikke deltar i dette i noen fag.

Børhaug (2006) trekker opp et rammeverk av fem kategorier elevrådsarbeid, nemlig solidaritetsaksjoner, fritidsaktiviteter, praktisk hjelp til skolen, arbeid opp mot ungdomsråd³ og arbeid med skolens kjerneaktivitet – læringen. Børhaug finner at ingen av elevrådene han studerer arbeider med skolens kjerneaktivitet. Ombudets arbeid med medvirkning har dreid seg rundt forsøk på å mobilisere elevrådene til å i større grad engasjere seg i læring og skolens innholdsmessige sider. Dette møter i liten grad motstand hos skolens ledelse, som i de fleste tilfeller signaliserer at de ønsker seg elevråd som er mer engasjerte i læringen.

Ombudet vil i løpet av våren 2009 gjennomføre en undersøkelse blant elevrådene, som vil gi noe mer informasjon om elevrådenes arbeid.

3.3 Vurdering

Vurdering opptar elevenes bevissthet i stor grad, og ombudet har opplevd mange (10+) spørsmål om reglene rundt vurdering på samtlige skolebesøk. I hovedsak er det to utfordringer som peker seg ut:

- Elevene er i for liten grad kjent med vurderingskriteriene i fagene. Kunnskapsløftet stiller krav til kommunene om å oversette læreplanens kompetansemål til konkrete lærings- og vurderingsmål i skolen. Ombudets inntrykk er at dette arbeidet i alt for liten grad er forankret hos elevene. Det gjør vurderingen uforutsigbar og minimalt etterprøvbart for elevene.
- Flere av ombudets erfaringer i diskusjoner med det pedagogiske personalet tyder på at kunnskapen om vurderingsforskriften og karaktersetting er for svak.

I sum betyr dette at elevenes rett til god og rettferdig vurdering står i fare for å bli undergravd av tilfeldigheter knyttet til hvilke lærere elevene får.

Ombudet har forsøkt å sette fokus på vurdering gjennom skolebesøk, og opplever at diskusjonen må legges på et veldig grunnleggende nivå. Utdanningsetaten fortjener ros for å satse på vurdering gjennom prosjektet *Vurdering for læring*, men det er fortsatt en lang vei å gå. Arbeidet med å styrke lærernes kompetanse og skolens rutiner for involvering av elevene i vurderingsarbeidet bør intensiveres.

³Ombudet vil her legge til Elevorganisasjonen i denne kategorien. Børhaug ser bare på ungdomsskoler i sin studie.

Konkret har også ombudet hatt innsyn i to karakterklagesaker der det etter ombudets mening fremgår tydelig at rektor ikke har oppfylt forskrift til opplæringslovas § 4-6, 7. ledd:

Rektor har ansvaret for at faglæreren set standpunkt karakterar eller gjer vedtak om at det ikkje kan givast standpunkt karakterar. Dersom rektor er i tvil om ein har følgd reglane for fastsetjing av termin- og standpunkt karakterar, kan han eller ho krevje ny fagleg vurdering før karakterane blir fastsette og førte i protokollen.

I den ene saken refererer rektor til at læreren gjennom mange år har gitt godt begrunne- de karakterer, og at det derfor er grunn til å tro at den aktuelle karakteren er riktig. Derfor opprettholdes også karakteren til tross for at nemnda ga klageren medhold. En slik håndtering av elevenes rettssikkerhet er en konsekvens av at vurderingssystemene tradisjonelt har fulgt hver lærer, uten å være forankret i skolen på en god måte. Dette er et stort problem for elever som vil klage eller opplever at lærere faller fra mot slutten av skoleåret.

Utdanningsetaten har utviklet maler for såkalte fagrappporter, som i den grad de blir fulgt opp vil løse mange av problemene knyttet til vurdering og medvirkning i vurderingen. Det er pålagt å benytte malene. Ombudet har ikke inntrykk av at disse planene er godt kjent hos elevene.

3.4 Læringsmiljø

Alle elevar i grunnskolar og vidaregåande skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring. (*Opplæringslova, § 9a-1*)

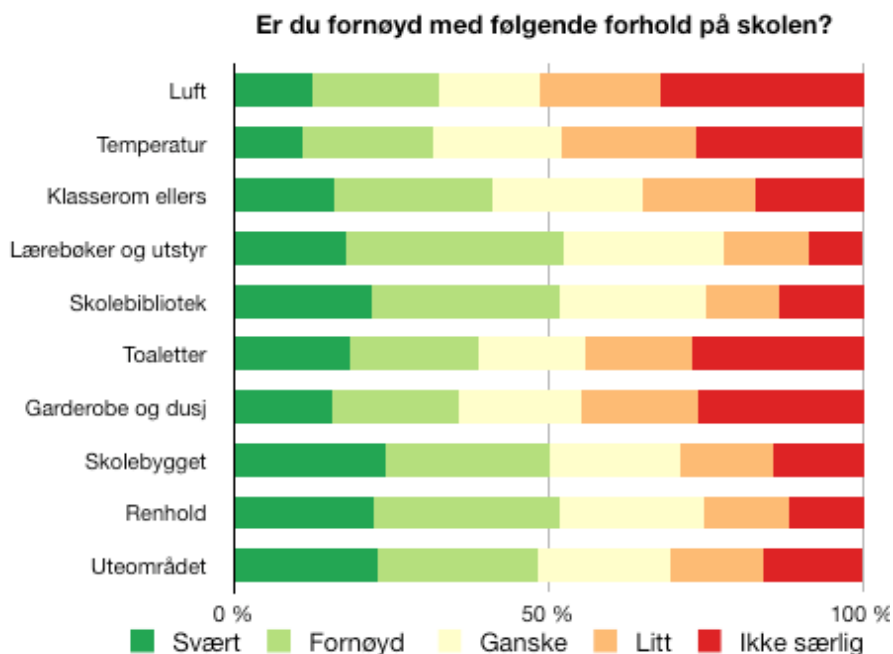
Ombudet har særskilt undersøkt hvorvidt skolene følger opp de forvaltningsmessige reglene knyttet til klager etter elevenes “arbeidsmiljølov” – opplæringslovas kapittel 9a. Loven pålegger de ansatte et ansvar for å gripe inn når det psykososiale læringsmiljøet ikke tilfredsstiller lovens krav. I tillegg er elevene gitt en særskilt sterk klagerett, med direkte klagerett til Fylkesmannen dersom skolen oversitter normale frister for besvarelse av klager.

Ombudet har gjennom skolebesøk avdekket manglende rutiner på dette området. Manglene dreier seg i hovedsak om to forhold. For det første unndrar noen av skolene seg opplysningsplikten etter forvaltningsloven, slik at elevene aldri gjøres klar over sine klagemuligheter. For det andre håndteres ikke klager etter opplæringslovas kapittel 9a etter forvaltningslovas bestemmelser. Muntlig håndtering er eksempelvis svært vanlig.

Mange skoler bør berømmes for å etablert gode rutiner for å håndtere klager på skolemiljøet gjennom dialog. Likevel må det påpekes at det påhviler skolene en plikt å håndtere slike klager på en måte som ivaretar elevens muligheter til å ta klagen videre.

Ombudet vil også peke på at Opplæringslova pålegger alle skoler å ha et fungerende skolemiljøutvalg med elevflertall. Et flertall av skolene ombudet har undersøkt har ikke et slikt utvalg. Noen har det bare på papiret.

Fylkesmannen er klageinstans for saker etter opplæringslovas kapittel 9a og for de private skolenes enkeltvedtak. Omfanget av klager etter kapittel 9A er ikke stort. Fylkesmannen gjør i disse sakene en gjennomgang av om skolen har etablert betryggende rutiner for håndtering av klagen, og om skolen har gjort vedtak i tråd med sin handlingsplikt. Hvorvidt vedtaket er *riktig* – om eleven har rett eller ikke – vil derfor ikke nødvendigvis bli vurdert i en klagesak.

Figur 3.1: Fysisk læringsmiljø. Elevundersøkelsen 2008, Oslo. Offentlige skoler.

Vedtaket etter opplæringslovas kapittel 9a burde også være materielt påklagbare, i tillegg til klager på saksbehandlingsfeil og brudd på handlingsplikten. Kontrollfunksjoner med myndighet til å etablere at skolen har brutt plikten til å etablere et godt læringsmiljø ville kunne støtte elever og foreldre i arbeidet med å bedre læringsmiljøet, og ville også kunne fungere støttende i eventuelle rettsrunder på et senere tidspunkt.

Kombinasjonen av skolenes og klagesystemets mangler i forhold til opplæringslovas kapittel 9a utgjør etter ombudets mening brudd på elevenes rettigheter og rettssikkerhet. Det er få registrerte saker etter disse bestemmelsene, og Fylkesmannen mottar få klager. Samtidig får ombudet mange spørsmål om disse reglene som avslører at elevene ikke er 100 % fornøyd med det fysiske og psykososiale arbeidsmiljøet. Flere av elevene ombudet har snakket med hevder at de har klagt uten å nå frem, eller at de ikke orker å klage fordi det ikke skjer noen forbedringer før deres tid på skolen er omme. Dermed risikerer skolene å gå glipp av en svært viktig kilde til avviksvarsling og internkontroll.

Elevundersøkelsen for videregående skole (gjennomført våren 2008) underbygger bildet av noe misnøye med både fysisk og psykososialt læringsmiljø, selv om Oslo verken er bedre eller verre enn andre fylker. 17,61 % av elevene rapporterer å bli mobbet en sjelden gang eller oftere, og 44 % rapporterer at elevene aldri eller sjelden sier fra til lærerne når mobbing forekommer. Elevenes svar i forhold til det fysiske læringsmiljøet vises i figur 3.1. Som det fremgår av figuren er misnøyen nokså sterk med det fysiske læringsmiljøet.

Lærlingene faller ikke inn under opplæringslovas kapittel 9a, men til gjengjeld inn under Arbeidsmiljøloven. Lærlingundersøkelsen⁴ tar ikke opp fysisk læringsmiljø generelt, men har spørsmål angående helse, miljø og sikkerhet. 69 % av lærlingene kjenner til reglene for sikkerhet på arbeidsplassen sin i svært stor eller stor grad, mens 31 % svarer i noen, liten eller

⁴Lærlingundersøkelsen 2007–2008. Oslo kommune. Svarprosent: 40 %.

ikke i det hele tatt. Spørsmålene om psykososialt læringsmiljø er annerledes formulert for lærlinger, og derfor ikke direkte sammenlignbare. 87 % av lærlingene trives svært godt eller godt på arbeidsplassen. 78 % rapporterer at de føler seg som en del av det sosiale miljøet i svært stor eller stor grad. Samlet sett rapporterer 25 % om at de blir mobbet, hvorav 19 % blir mobbet “en sjelden gang” og 2 % “flere ganger i uken”. Kun 35 % av lærlingene opplever arbeidshverdagen som konfliktfri. Med tanke på at 23 % av lærlingene er alene som lærling i sin bedrift, er det grunn til å følge opp disse spørsmålene nøye i forbindelse med opplæring av og tilsyn med lærebedriftene.

3.5 Lønnsforhold for lærlinger

Ombudet har gjennom læringsamlinger påpekt bestemmelsene om overtidslønning av lærlinger, og dette er det dominerende spørsmålet ombudet får fra lærlingene selv. Lærlinger som blir pålagt overtid skal lønnes som ufaglærte hjelpearbeidere, i tillegg til at de skal motta minst 40 % overtidstillegg. Mange av lærlingene ombudet har vært i kontakt med mottar kun overtidslønn og -tillegg etter satsen for lærlinglønn.

Innenfor fag som tradisjonelt har små bedrifter har ombudet blitt gjort oppmerksom på svært lave lønninger. Flere av henvendelsene har dreid seg om fotofaget, der noen lærlinger blir gitt 13 kr/t. Ombudet har også vært i kontakt med lærlinger i konditorifaget som har mottatt 9 kr/t. Ertesvåg (2009) viser til lærlinger i søm som mottar 13 kr/t. Avtalefrihet innebærer at lærlinger står fritt til å la seg ansette for hvilken som helst lønn, men ombudet vil likevel hevde at det er behov for grundig oppfølging av lærebedriftenes lønnsforhold. Når lærlingene søker lære plass er de svært unge og uerfarne i arbeidslivet, og det er derfor grunn til å tro at bedrifter vil være i stand til å utnytte lærlingenes svake forhandlingssituasjon til å presse frem svært dårlige vilkår.

Ombudet vil også påpeke at lærlingene i slike tilfeller kan motta betydelig mindre lønn enn tilskuddet fra kommunen utgjør. Ombudet ber bystyret og Utdanningsetaten vurdere behovet for å innføre minstekrav til avlønning av lærlinger.

3.6 Mangelfull kunnskap om elevdemokrati

Elev- og lærlingombudet har prioritert å holde oversikt over forskning og rapportering innenfor utdanningsområder. Grundige søk i databaser over forskningspublikasjoner har avdekt at det finnes forsvinnende lite forskning på elevråd og elevdemokratiets kår og påvirkning i skolesystemene.⁵

Langt på vei innebærer dette at elevrådene må famle i blinde etter gode løsninger og organiseringsmåter, og at de i liten grad er i stand til å systematisk evaluere sin egen risiko.

Flere undersøkelser peker på en statistisk sammenheng mellom et velfungerende skole-demokrati, herunder elevdemokrati, og gode resultater innenfor læring og trivsel.⁶ Fraværet av forskning på hvordan dette oppnås er derfor påfallende.

Ombudet besluttet på bakgrunn av dette å starte opp en egen elevrådsundersøkelse i Oslo.

⁵Noen unntak finnes i Hareide (1972); Solhaug (2003); Børhaug (2007); Lauglo og Øia (2008); Børhaug (2006), selv om alle disse (unntatt Hareide) har opplæring til demokratisk medborgerskap som innfallsvinkel og dermed analyserer elevrådene kun i dette lyset.

⁶Se for eksempel Wærness et al. (2004)

Kapittel 4

Videre evaluering av ombudsordningen

Ombudsordningen ble opprettet i 2005 som et treårig prøveprosjekt. Senere ble prøveperioden utvidet til 2008. Prøveperioden utløper august 2010. En eventuell videreføring av ordningen bør derfor vedtas slik at en ansettelse av ombud kan gjennomføres innen mai 2010. For å muliggjøre dette må saken behandles senest i mars 2010. **Det vil derfor være hensiktsmessig å behandle dette spørsmålet i forbindelse med ombudets årsrapport for 2009.**

Ansvar for beslutninger knyttet til videreføring ligger hos bystyret. Ombudet vil naturligvis bidra med den dokumentasjon som bystyret anser nødvendig for å fatte disse beslutningene på en hensiktsmessig måte.

På bakgrunn av innledende samtaler med aktuelle aktører, er det etter ombudets oppfatning naturlig å evaluere følgende områder:

- Ombudets arbeidsform og rolle i forhold til skoler, bedrifter, etater og bystyret
- Plassering av ombudet i organisasjonskartet
- Avgrensingen av ombudets mandat; hvorvidt det er ønskelig å utvide mandatet til å også gjelde grunnskolen
- Ansettelsesform (eventuell lengde på åremål mm.)

Ombudet vil gjøre følgende tiltak for evaluering av virksomheten:

- Forespørsel til viktige interessenter som Elevorganisasjonen, Utdanningsforbundet, Lektorlaget, LO, YS, NHO, Utdanningsetaten, de private skolene og byrådsavdelingen om evaluering av ombudets organisering, arbeidsmåter og arbeidsområder.
- En oppsummering av arbeidet og anbefalinger gitt av ombudet selv.

Ombudet ber bystyret vurdere hvorvidt det er nødvendig å hente inn ekstern kompetanse for å evaluere ombudsordningen.

Bibliografi

- Børhaug, K. (2006). Mission impossible? school level student democracy. *Citizenship, Social and Economics Education* 7(1), 26–41.
- Børhaug, K. (2007). *Oppøeding til demokrati: ein studie av politisk oppøeding i norsk skule*. Doktorgradsavhandling, Universitetet i Bergen, Det psykologiske fakultet.
- Elev- og lærlingombudet i Oslo (2008). Rom for forbedring? rapport om rettighetssituasjonen for elever og lærlinger i videregående opplæring i oslo – skoleåret 2007-2008.
- Ertesvåg, F. (2009). Lærlinger får 13 kr. timen. *Verdens Gang* 22. januar, 10.
- Hareide, B. (1972). *De første elevrådene i Norge: skoledemokratisketendenser i mellomkrigstiden*. Oslo: Aschehoug.
- Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (1998, juli). Lov om grunnskolen og den vidaregående opplæringa (opplæringslova).
- Lauglo, J. og T. Øia (2008). Education and civic engagement among norwegian youth. *Policy Futures in Education* 6(2), 203–223.
- Skaar, K., T. E. Viblemo, og E. M. Skaalvik (2008, september). Se den enkelte. analyse av elevundersøkelsen 2008. Rapport, Oxford Research, Kristiansand.
- Solhaug, T. (2003). *Utdanning til demokratisk medborgerskap*. Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo.
- Synovate MMI (2007). Brukerundersøkelsen 2007 – rapport etatsnivå.
- Utdanningsdirektoratet (2005). Prinsipp for opplæringa i kunnskapsløftet.
- Wærness, J. I., H. Kavli, Y. Lindvig, A. Kalve, og K. Sundal (2004). Analyse av elevinspektørene. Rapport, MMI og Læringslaben.
- Wærness, J. I. og Y. Lindvig (2005). Analyse av lærlingsinspektørene. Rapport 1/2005, LæringsLABEN.

Tillegg A

Plandokumenter

A.1 Revidert handlingsplan for elev- og lærlingombudet i Oslo perioden oktober 2007 til august 2008¹

Ombudets mandat: Basert på mandatet, har ombudet fem sentrale funksjoner:

- Være en informasjonsressurs for elever, lærlinger, lærekandidater og andre som ønsker informasjon om rettigheter og plikter i videregående opplæring.
- Være en hjelp til selvhjelp og veileder for elever, lærlinger og lærekandidater som opplever rettighetsproblemer under videregående opplæring.
- Skape møteplasser for å diskutere praktisk elev- og lærlingmedvirkning i videregående opplæring.
- Kontrollere at elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring får sine rettigheter ivaretatt, og gi tilbakemelding til politiske og administrative myndigheter i Oslo om hvordan deres vedtak følges opp, fra et elev- og lærlingperspektiv.
- Gjennomføre opplæring og gi støtte til elevtillitsvalgte i elevråd og elevorganisasjoner.

Elever på private videregående skoler under privatskolelovens kapittel 6A (videregående skoler som gir yrkesrettet opplæring som ikke gis i offentlig videregående skole) er omfattet av mandatet, men grunnet disse skolenes særegne karakter vil disse skolene ikke omfattes av denne handlingsplanens punkter 1.1-1.4, 1.9, 2.3, 3.1-3.3, 4.1-4.2 og 5.1-5.5.

Mål 1. *Ombudet skal sørge for tilgjengelig, riktig og korrekt informasjon til elever, lærlinger, lærekandidater og andre som ønsker informasjon om rettigheter og plikter i videregående opplæring i Oslo. Alle elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring i Oslo skal ha mottatt slik informasjon.*

- 1.1 Ombudet skal gjennomføre besøk på alle videregående skoler i Oslo innen utgangen av 1. termin skoleåret 2007/2008. På besøkene skal ombudet møte skoleledelse, elevråd, alle elever, lærerkollegiene og lærernes tillitsvalgte for å informere om ombudets arbeid.
- 1.2 Ombudet skal ha gitt alle lærlinger og lærekandidater mulighet til å møte ombudet, for eksempel ved lærlingesamlinger i ombudets eller opplæringskontorenes eller Utdanningsetatens regi, i løpet av skoleåret 2007/2008.
- 1.3 Ombudet skal utarbeide og iverksette en systematisk informasjonsstrategi.
- 1.4 Ombudet skal utarbeide og distribuere rettighetsinformasjon og informasjon om ombudsordningen til elever, lærlinger, lærekandidater og pedagogisk personale i videregående opplæring.
- 1.5 Ombudet skal prioritere å ha tilgjengelig et oppdatert bibliotek med nødvendige rettskilder på området.
- 1.6 Ombudet skal samarbeide tett med øvrige ombud, Elevorganisasjonen, Utdanningsetaten, Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Utdanningsdirektoratet for å sørge for korrekt og enhetlig informasjon.

¹Dato: 9. oktober 2007. Forlenget for perioden august 2008–januar 2009

- 1.7 Ombudet skal prioritere å ha gode nettressurser tilgjengelig.
- 1.8 Ombudet skal sørge for en enhetlig og profesjonell visuell profil.
- 1.9 Ombudet skal bidra til allmenn oppmerksomhet rundt elevers, lærlingers og lærekan- didaters rettigheter gjennom aktiv bruk av media. Ombudet skal som hovedregel uttale seg om gjennomføringen av tiltak, og ikke om politiske veivalg.

Mål 2. *Ombudet skal veilede elever, lærlinger og lærekan- didater, grupper, elevråd og elev- og lærlingtil- litsvalgte som opplever rettighetsproblemer under videregående opplæring slik at de i størst mulig grad er i stand til selv å løse utfordringene. Ombudet skal følge opp saker som angår flere overfor riktig myndighet og nivå. Ombudet skal vektlegge at saker løses på lavest mulig nivå.*

- 2.1 Ombudet skal være tilgjengelig for elever, lærlinger, lærekan- didater m.v. på telefon, SMS, e-post, web-skjema og etter avtale på kontor.
- 2.2 Ombudet skal utarbeide og praktisere gode og enhetlige rutiner for håndtering, regist- rering og oppfølging av henvendelser.
- 2.3 Alle henvendelser skal besvares i løpet av én virkedag.
- 2.4 Alle som henvender seg til ombudet med et rettighetsproblem skal få veiledning om hvor- dan de selv kan løse saken på lavest mulig nivå. Ombudet skal følge opp henvendelsen innen tre virkedager for å undersøke om det er behov for ytterligere informasjon og for å registrere om anbefalt framgangsmåte var hensiktsmessig. Tilbakemeldingene på dette skal systematisk registreres.
- 2.5 Når ombudet mottar henvendelser av mer komplisert art, eller som gjelder saker som har vært forsøkt løst på lavere nivå, kan ombudet på generell basis kontakte instansen det gjelder for å avklare hvordan de håndterer lignende saker, få mer informasjon og forsøke å bidra til en løsning. Slik kontakt skal ikke foretas uten at den som har kommet med henvendelsen er informert og har samtykket.
- 2.6 Ombudet skal til en hver tid sørge for at den informasjon som gis under veiledning er korrekt, og skal prioritere korrekt informasjon framfor kort responstid.

Mål 3. *Ombudet skal ta initiativer til å få aktørene i videregående opplæring til å diskutere praktisk elev- og lærlingmedvirkning med hverandre, med siktemål å videreutvikle elevmedvirkningen i Oslos videregå- ende opplæring.*

- 3.1 Ombudet skal ha jevnlig kontakt med alle relevante aktører i videregående opplæring i Oslo, herunder, men ikke begrenset til, Elevorganisasjonen, skoleledelse, opplærings- kontorer, lærernes fagforeninger, arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner som orga- niserer lærebedrifter eller lærlinger, bystyrets kultur- og utdanningskomité, byråden for barn og utdanning, byrådsavdeling for barn og utdanning, Utdanningsetaten, sentralt ungdomsråd i Oslo, Barne- og ungdomsrådet i Oslo, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, barneombudet og Utdanningsdirektoratet.

- 3.2 Ombudet skal i løpet av våren 2008 invitere relevante aktører til en Medvirkningskonferanse, eller et annet formålstjenlig tiltak, for å diskutere situasjonen for elev- og lærling-medvirkning i Oslo og hvordan elev- og lærlingmedvirkning i Oslo kan videreutvikles.
- 3.3 Ombudet skal gjennom informasjonsarbeidet oppmuntre til skole- og bedriftsbaserte dialoger om daglig medvirkning i praksis.

Mål 4. *Ombudet skal søke å få oversikt over rettighetssituasjonen for elever, lærlinger og lære kandidater på prioriterte områder, og skal rapportere til bystyret om dette, i tillegg til en løpende kontroll og tilbakemelding til øvrige politiske og administrative myndigheter.*

- 4.1 Ombudet skal i skoleåret 2007/2008 prioritere oversikt over rettighetssituasjonen for elever, lærlinger og lære kandidater innen områdene læringsmiljø/inneklime, tilpasset opplæring og vurdering.
- 4.2 Ombudet skal avgi en rapport over rettighetssituasjonen innen de prioriterte områdene til bystyrets kultur- og utdanningskomité i tilknytning til utløpet av prøveperioden.
- 4.3 Ombudet skal ta sikte på å møte politisk og administrativ ledelse for byrådsavdeling for barn og utdanning minst en gang i halvåret.
- 4.4 Ombudet skal holde månedlige møter med etatssjef i Utdanningsetaten.
- 4.5 Ombudet skal ta sikte på å møte arbeidsutvalget i bystyrets kultur- og utdanningskomité og hele komiteen med jevne mellomrom.

Mål 5. *Ombudet skal tilby alle elevtillitsvalgte opplæring innen rettigheter, organisasjons- og tillitsvalgtarbeid, problemløsning og tilknyttede felter, og skal være en lett tilgjengelig rådgiver og støttespiller for elevråd og elevorganisasjoner i Oslo.*

- 5.1 Ombudet skal utarbeide opplæringspakker på aktuelle tema etter ønske fra elev- og lærlingtillitsvalgte. Opplæringspakkene skal tilbys elevrådene ved skolestart og Elevorganisasjonens og lærlingers tillitsvalgte når de velges.
- 5.2 Ombudets opplæringspakker skal gi den enkelte tillitsvalgte mulighet til å tilegne seg ferdigheter som både kommer til nytte i arbeidet som elevtillitsvalgt og i livet videre.
- 5.3 Ombudet skal ha et særlig fokus på å tilby opplæring til lærlingers tillitsvalgte og elevråd ved skoler som ikke er medlem av Elevorganisasjonen eller skoler som ikke har hatt fungerende elevråd.
- 5.4 Ombudet skal jevnlig delta på Elevorganisasjonens elevforsamlinger og møter mellom Elevorganisasjonen og elevrådene.
- 5.5 Ombudet skal sørge for at Elevorganisasjonen og ombudet framstår som to atskilte virksomheter; ombudet som offentlig instans under bystyret, Elevorganisasjonen som interessepolitisk aktør. Ombudet skal gi Elevorganisasjonen nødvendig hjelp og støtte.

A.2 Informasjonsstrategi for elev- og lærlingombudet i Oslo

Elev- og lærlingombudets målsetninger:

1. Være en informasjonsressurs for elever, lærlinger, lære kandidater og andre som ønsker informasjon om rettigheter og plikter i videregående opplæring.
2. Være en hjelp til selvhjelp og veileder for elever, lærlinger, lære kandidater som opplever rettighetsproblemer under videregående opplæring.
3. Skape møteplasser for å diskutere praktisk elev- og lærlingmedvirkning i videregående opplæring.
4. Kontrollere at elever, lærlinger og lære kandidater i videregående opplæring får sine rettigheter ivaretatt, og gi tilbakemelding til politiske og administrative myndigheter i Oslo om hvordan deres vedtak følges opp, fra et elev- og lærlingperspektiv.
5. Elev- og lærlingombudet skal gjennomføre opplæring og gi støtte til elevråd og elevorganisasjonen.

Mål 1. *Alle elever, lærlinger og lære kandidater under videregående opplæring i Oslo skal ha mottatt informasjon om ombudsordningen, hvordan de kan kontakte ombudet og vite hva ombudet kan gjøre for dem.*

Tiltak 1.1: Informasjon i visittkortformat med kontaktinformasjon til ombudet skal distribueres til alle elever, lærlinger og lære kandidater under videregående opplæring i Oslo.

Tiltak 1.2: Ombudet skal hver høst besøke alle videregående skoler i Oslo og der informere alle elever om ombudsordningen.

Tiltak 1.3: Ombudet skal i løpet av skoleåret ha gjennomført og/eller deltatt på samlinger for alle lærlinger og lære kandidater i Oslo med informasjon om ombudsordningen.

Tiltak 1.4: På alle skoler skal det henge godt synlige plakater med kontaktinformasjon for ombudet.

Tiltak 1.5: Ved terminslutt bør det henge informasjonsplakater om ombudsordningen på buss- og trikkeholdeplasser ved de videregående skolene og enkelte kollektivknutepunkter i byen.

Mål 2. *Alle elever, lærlinger og lære kandidater skal ha mottatt grunnleggende informasjon om sine rettigheter og plikter.*

Tiltak 2.1: Informasjonsbrosjyrer skal distribueres til alle elever i videregående skole i Oslo om rettigheter og plikter. Det samme skal gjøres til alle lærlinger og lære kandidater i videregående opplæring.

Tiltak 2.2: Ombudets hjemmeside skal gi god og enkel informasjon om grunnleggende rettigheter og plikter, og ha god oversikt over hvor det er mulig å finne detaljert informasjon.

Mål 3. *Lærere, foreldre, virksomheter med lærlinger, rådgivere, skoleledelse, utdanningsadministrasjonen, relevante organisasjoner i arbeidslivet og politikere i Oslo skal kjenne til ombudsordningen.*

Tiltak 3.1: Ombudet skal ved skolebesøk samle alle lærere til informasjon om ombudsordningen.

Tiltak 3.2: Ombudet skal delta på samlinger for veiledere og andre ansvarlige for opplæring i bedrifter og informere om ordningen.

Tiltak 3.3: Ombudet skal ved skolebesøk gjennomføre møter med skoleledelse og tillitsvalgte for lærerne for å informere om ordningen.

Tiltak 3.4: Ombudet skal utarbeide en informasjonsfolder til pedagogisk personale om ombudsordningen.

Tiltak 3.5: Ombudet skal gjennomføre jevnlige møter med Utdanningsetaten, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, LO Oslo, YS Oslo, Utdanningsforbundet, NHO Oslo, HSH Oslo, Skolenes Landsforbund, Norsk Lektorlag, LY, Sentralt ungdomsråd i Oslo, Barne- og ungdomsrådet i Oslo, politikerne i kultur- og utdanningskomiteen i Oslo bystyre, byråd for barn og utdanning, kommunaldirektør for barn og utdanning, Elevorganisasjonen, de politiske ungdomspartiene i Oslo, Foreldreutvalget for Grunnskolen, elevombudene i de andre fylkene/SOVO, og andre relevante aktører i videregående opplæring.

Mål 4. *Ombudet skal ha god tilgang til lokal- og regionalmedia for å sette saker på dagsorden.*

Tiltak 4.1: Ombudet skal kontakte lokal- og regionalmedia alene og sammen med relevante parter når ombudet har egne saker, og skal samarbeide med andre for å få informasjon om kommende oppslag og få kommentere sakene.

Tillegg B

Medieklipp

Ombudets røst

Elev- og lærlingombud
Navn: Christer Gulbrandsen
Mobil: 980 24 324
E-post: post@elevombud.no
Kontor: Rådhuset, 3 etg., vestre fløy
Post: Elev- og lærlingombudet i Oslo, Rådhuset, 0017 Oslo

- Jeg lærer ikke noe!

Blant de vanligste spørsmålene jeg får som ombud, er klager på lærere og undervisning. Hva gjør du hvis du ikke føler at du lærer noe?

De fleste lærere gjør en solid jobb, akkurat som de fleste elever. Men innimellom berder det at læreren ikke gjør jobben sin.

Nøkkelen til å få det bedre i slike situasjoner er å si fra. Du skal være med på å planlegge, gjennomføre og vurdere opple-

ringer, og da skal læreren høre på hva du har å si.

Det beste er å si fra på en hyggelig og positiv måte, og kanskje foreslå hva dere kan gjøre sammen. På den måten kan du og læreren din få i gang en god samtale om opplegget.

Av og til når du kanskje ikke frem. Har du først snakket med læreren, kan du gå til avdelingsleder, inspektør eller rektor for å be om hjelp. Du kan ikke bli straffet av læreren din for å ta opp noe som er vanligvis. Når du tar opp forhold som gjelder en lærer med de oppover i systemet, så er det ikke alltid stress at du ser hva de gjør med det.

De skal både ta vare på deg som elev og læreren som ansatt. Men det du skal se, er forbedring.

Hvis ting ikke bedrer seg i løpet av en rimelig tid, eller det blir verre igjen, er det veldig viktig at du sier fra til læreren og/eller skoleledelsen slik at de er klar over hva du opplever.

Det er veldig sjelden at skoleledelsen ikke tar slike klager alvorlig.

Men hvis du skulle få følelsen av det, så kan du også ta kontakt med undervisningsets områdeleder for skolen, eller du kan ta kontakt med meg for å få råd. Det meste kan løses!

Nøkkelen til å få det bedre i slike situasjoner er å si fra.

Figur B.1: Oslo NÅ 2/2008

Ombudets røst

Elev- og lærlingombud
Navn: Christer Gulbrandsen
Mobil: 980 24 324
E-post: post@elevombud.no
Kontor: Rådhuset, 3 etg., vestre fløy
Post: Elev- og lærlingombudet i Oslo, Rådhuset, 0017 Oslo

Slik klager du på karakteren din

Du har rett til å klage på alle karakterer du får på vitnemålet ditt. Det betyr standpunkt-karakterer i fag, karakterene i ordren og i oppførsel og eksamenskarakterene.

Hvis du er i tvil om karakterene er satt på riktig måte eller på riktig grunnlag, så klag. Det er bedre å klage en gang for mye enn en gang for lite. Da får også skolen eller tenestebekjent om at ting må gjøres på en annen måte.

Så gjør du. Be om skriftlig begrunnelse for karakteren innen 4 dager etter at du har fått den.

Slik en klage som du leverer til skolen innen 4 dager etter at du har fått begrunnelsen.

Klagen bør inneholde informasjon om deg (navn, adresse, fødselsdato) og hvilken karakter du klager på. Skriv en kort begrunnelse om hvorfor du mener karakterene er galt.

Ved klage på skriftlig eksamen, skal du ikke skrive begrunnelse.

Ved klage på standpunkt karakter, kan man klage på at reglene for karakterfastsettning ikke er fulgt. I fag kan dette bety at du er blitt vurdert etter andre momenter enn det som står i kompetansemålene i læreplanen – for eksempel at læreren har tatt hensyn til innsett eller fravær, eller at du ikke er blitt vurdert i alle deler av faget.

I forhold til ordren og oppførsel kan du for eksempel klage på at det ikke er blitt tatt hensyn til dine forberedninger, at du ikke er blitt vurdert i sidekompetansekriterier eller at du er blitt straffet for ting som ikke står i ordensreglementet.

På muntlig eksamen kan du bare klage på formelle feil, slik som at du ikke ble vurdert etter læreplanen, at sensor ikke fulgte med eller lignende.

Hvis du får medhold, får du reg karakter på skriftlig eksamen eller i standpunkt. I forhold til muntlig eksamen får du ny eksamen. I tillegg trekkes fag på nytt.

Hvis du trenger hjelp med å klage, så ta kontakt med skolen din eller med elev- og lærlingombudet.

Ved klage på standpunkt karakter, kan man klage på at reglene for karakterfastsettning ikke er fulgt.

Figur B.2: Oslo NÅ 3/2008

Ombudets røst

Elev- og lærlingombud
Navn: Sjur Indregard
Mobil: 980 24 324
E-post: post@elevombud.no
Kontor: Rådhuset, 3 etg., vestre fløy
Post: Elev- og lærlingombudet i Oslo, Rådhuset, 0017 Oslo

Videregående skole – en plikt?

Etter at lærerne har fått vite at jeg skal snakke om elevenes rettigheter, teller jeg stille ned. Innen fem sekunder tar noen ordet og sier at jeg også må nevne elevenes plikter.

Men er det sant at rettighetene avhenger av pliktene? Og – viktigere – er det lurt å terpe på at skolegang er en plikt?

Utgangspunktet er at videregående er frivillig og selvbetjent. Det er eleven som velger om han eller hun ønsker å ta videregående opplæring og hvilken opplæring som ønskes. Plikterne stikker altså ikke dypere enn at eleven kan forlate skolen – når som helst og på eget initiativ. Det er en utfordring for foreldre, lærere og samfunnet som helhet.

Det er underlig å kalle den obligatoriske innsettelsen eleven legger ned i videregående opplæring for en plikt. Du må – for eksempel – være til stede når vurderingen skal sjekke for å vurdere din rett til vurdering i videregående skole, orientert som du må være til stede i operasjonsalen for å utløse din sett til operasjon. Men det er vel ingen som mener at man har en plikt til å la seg operere?

Elevene må få skjønne at videregående er en veldig god deal. Uten noen omkostninger får elevene stilt til disposisjon lokaler, lærere, lærere og maskiner, slik at eleven kan realisere seg selv og bli en attraktiv arbeidstaker.

Å bruke tid og krefter på skolegangen, blir meningsfylt når vi gjør mer ut av den enn det vi plikter for å bestå. Jo mer vi terper på pliktene elevene har, og glemmer å snakke om hvor smart det er å investere i utdanningen sin, jo mer blir elevene oppatt av nettopp rettigheter og plikter i stedet for i utdanning og læring.

Figur B.3: Oslo NÅ 5/2008

Ombudets røst

Elev- og lærlingombud
 Navn: Sigrav Indregard
 Mobil: 918 04 304
 E-post: post@elevombud.no
 Kontor: Rådhuset, 3 etg. i vestre tårn
 Post: Elev- og lærlingombudet i Oslo, Rådhuset, 0037 Oslo

La klagenes strømme!

For få år siden ble elevene i norske skoler gitt en av verdens sterkeste regelverk for det fysiske og psykososiale læringsmiljøet. Opplæringslovens kapittel 9a slår fast at elever har rett til et læringsmiljø som fremmer helse, læring og trivsel. Det ble spesifisert at skolen har ansvar for å ha et system som kontrollerer at læringsmiljøet er godt nok. Lovkapittelet forutsetter at det er en lav terskel for å klage.

Klaging er kjernen i alle kontrollsystemer. Det skal være enkelt og ufarlig å ta opp problemene, fordi det sørger for å synliggjøre disse. Det er derfor rimelig at opplæringsloven legger opp til klare saksbehandlingsrutiner og sterke ankemuligheter når det gjelder læringsmiljø. Det kreves lite av klageren. Det er skolens ansvar å undersøke forholdene og vurdere dem opp mot regelverket.

Undersøkelser viser at en stor andel skoler ikke har et godt nok læringsmiljø. Likevel er antallet klager lite og skolenes bevissthet svak. Dette paradokset skyldes at mange skoler ikke har informert godt nok om klagemulighetene, og ikke håndterer klager etter kapittel 9a slik de skal.

For å forbedre skolens svakheter, er vi avhengig av elever og foreldre som sier ifra, enten det gjelder mugg i garderobene eller mobbing på skoleveien. Ved å tie og akseptere forfallende skolebygg, bidrar vi til å gjøre det enklere å skyve det politiske ansvaret for å finansiere skolene under teppet. Ved å la dårlig trivsel, mobbing, vold, rasisme eller trusler skure, kan vi ødelegge mange liv på kort tid. Så hent din skarpe penn, klikk deg inn på elevombud.no og last ned en klagemal i dag!

Figur B.4: Oslo Nå 6/2008

Elevenes rettigheter i fokus

Nytt elev- og lærlingombud: Sigve Indregard.

Foto: Utlånt

Kjøp bilde

Del på nettet

Tips en venn via epost

Skriv ut

Tips oss »

SMS: kodeord UAATIPS til 1932

E-post:

redaksjon@akersposten.no

Send tips her »

Fakta

Elev- og lærlingombudet i Oslo er en prøveordning som tok til i 2005. Ombudet er bystyrets ombud for elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring, og skal i tillegg til å passe på deres rettigheter, være en brobygger mellom ulike aktører i arbeidet med elev- og lærlingmedvirkning.

Sigve Indregard (25) begynte i august arbeidet som ombud for elever og

lærlinger under videregående opplæring i Oslo. I løpet av høsten skal han møte alle elevene i Oslos videregående skoler.

Andreas Lindbæk

OSLO: – Det er et stort problem at elever og lærlinger ikke får den opplæringa de har krav på, fordi elevenes og lærlingenes rettigheter er en godt bevart hemmelighet på skolene og lærebedriftene, sier Indregard.

Ombudet skal ikke bare påse at elevene og lærlingene får oppfylt sine rettigheter, men også bidra til å styrke medvirkningen og kommunikasjonen mellom elevene, lærlingene, lærerne, instruktørene og byråkratene. For å klare dette, er han avhengig av at elever og lærlinger sier ifra når noe er galt.

– Mange av de problemene ombudet får kjennskap til, kunne vært løst på skolene eller bedriftene. Oslo-skolen er full av dyktige lærere, rektorer og instruktører som ønsker elevene alt godt. Disse gode kreftene må settes bedre i system og dialog med hverandre, sier Indregard.

Sigve Indregard har bachelorgraden i realfag fra Universitetet i Oslo, og har bodd i Oslo i seks år. Han har tidligere vært leder og nestleder av Elevorganisasjonen, og det siste året har han arbeidet med skoleutvikling i Utdanningsdirektoratet.

Opprinnelig er han fra Narvik i Nordland.

Figur B.5: Omtrent like versjoner i Ullern Avis, Akersposten, Nordre Aker Budstikke, Øst-kantavisa, Lokalavisa Groruddalen, Lokalavisa Frogner St. Hanshaugen 19. august 2008